

Yeni YOL

31 oktyabr 2017-ci il
№019 (57)

yeni_yol@mail.ru

İCTİMAİ QƏZET

იენი იოლი სანომალონგოიზი ბენიოი

qəzet 17 iyun 2015-ci il tarixindən nəşr olunur

BAKİ-TBİLİSİ-QARS DƏMİR YOLU XƏTTİNİN RƏSMİ AÇILIŞI OLDU

Oktyabrın 30-da Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin istismara verilməsinin təntənəli şəkildə açılışı baş tutub.

Bakı beynəlxalq limanından ilk qatarın yola salınması mərasimində Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Gürcüstanın baş naziri Georgi Kvirikaşvili, Qazaxıstanın baş naziri Bakıtcen Saqintayev, Özbəkistanın baş naziri Abdulla Aripov, habelə Qırğızıstan və Tacikistan nazirləri iştirak ediblər.

Mərasimdə çıxış edən Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Gürcüstanın baş naziri Georgi Kvirikaşvili, Qazaxıstanın baş naziri Bakıtcen Saqintayev, Özbəkistanın baş naziri Abdulla Aripov bu layihənin əhəmiyyətindən bəhs ediblər.

“Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun açılışı münasibəti ilə sizi təbrik edirəm. Bu təntənəli mərasimə qardaş, dost ölkələrdən qonaqlar gəlib. Burada Türkiyə prezidenti, Gürcüstan, Qazaxıstan və Özbəkistanın baş nazirləri, Tacikistan və Qırğızıstandan nümayəndələr iştirak edir. Bunun özü layihənin əhəmiyyətini təsdiqləyir”.

Bunu Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun istifadəyə verilməsinə həsr olunmuş təntənəli tədbirdə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev deyib.

Azərbaycan prezidenti bildirib ki, bu, tarixi, strateji əhəmiyyətli layihədir. O, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun tikintisini Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstanın dostluğunun, qardaşlığının nəticəsi adlandırıb. İ. Əliyevin sözlərinə

görə, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu global layihədir: “Bu yoldan biz böyük vəsait əldə edəcəyik. Bir daha deyirəm ki, bu layihənin həyata keçirilməsi Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstanın birgə səyi ilə başa gəlib. Biz heç yerdən kredit, yardım almadıq. Əminəm ki, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun yolu həmişə açıq olacaq”.

“Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun açılış münasibəti ilə sizinlə bir yerdə olmaqdan şadam”. Bunu BTQ dəmir yolunun istifadəyə verilməsinə həsr olunmuş təntənəli tədbirdə Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan deyib.

R. T. Ərdoğan bildirib ki, ölkələrin rifahı istiqamətində yeni addım atılır: “Yeni İpək Yolunun bir həlqəsi, Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizinin əsas hissəsi istifadəyə verilir. Artıq Londondan Pekinə qatarlar birbaşa hərəkət edəcək. Azərbaycanlı dostlarımız deyir ki, zəhmətlə yeyilən soğan minnətlə yeyilən baldan şirindir. Bu layihənin bütün bölgəmiz, xalqlarımız üçün xeyirli olmasını diləyirəm”.

(davamı 2-ci səhifədə)

TBİLİSİDƏ DAĞLIQ QARABAĞ MÜNAQİŞƏSİNƏ HƏSR OLUNMUŞ KONFRANS KEÇİRİLİR

Oktyabrın 31-də Tbilisidə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə həsr olunmuş konfrans başlayıb.

APA-nın yerli bürosunun məlumatına əsasən, Qafqazın Geosiyasəti və Geotarixi Mərkəzi və “Ermənistan-Azərbaycan Sülh Platforması” tərəfindən təşkil olunmuş konfrans çərçivəsində vətəndaş cəmiyyəti, beynəlxalq və dini təşkilatların nümayəndələri, siyasətçilər və diplomatlar iştirak edir.

Qafqazın Geosiyasəti və Geotarixi

Mərkəzinin sədri Quram Marxuliya “Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli və vətəndaş cəmiyyətinin yeni missiyası” adlı konfransda bildirib ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi bütün Qafqazı narahat edən məsələdir. Onun sözlərinə görə, münaqişələrin sülh yolu ilə həlli üçün dialoq çox vacibdir: “Bu məsələdə vətəndaş cəmiyyətinin rolu böyükdür. Azərbaycan və Ermənistanın vətəndaş cəmiyyətləri münaqişə ilə bağlı dialoq aparmağa hazırlıq göstəriblər və bu formatın davamlı olacağına ümid edirik”.

Bakı Dövlət Universitetinin professoru, hüquq elmləri doktoru Kamil Səlimov çıxışında “Ermənistan-Azərbaycan Sülh Platforması”nın məqsədlərindən danışdı. Əslən Dağlıq Qarabağdan olan tarixçi Artur Ağacanov çıxışında münaqişənin həllinə nail olmaq üçün bütün səyləri birləşdirməyin vacibliyini vurğulayıb.

GUAM XARİCİ İŞLƏR NAZİRLƏRİ BİRGƏ BƏYANNAMƏ İMZALAYIBLAR

Oktyabrın 8-də paytaxt Tbilisidə GUAM-ın yaradılmasının 20-ci ildönümünə həsr olunan təşkilata üzv ölkələrin XİN başçılarının xüsusi iclası keçirilib.

Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova və Ukrayna xarici işlər nazirləri Elmar Məmmədov, Mixeil Canelidze, Andrey Qalbur və Pavlo Klimkin görüşün yekununda birgə Bəyannamə imzalayıblar.

Məlumatla əsasən, Bəyannamədə təşkilata üzv olan dörd ölkənin sıx əməkdaşlığı davam etdirmək niyyəti yekdillik olaraq təsdiqlənib.

YERLİ ÖZÜNÜDARƏTMƏ ORQANLARINA SEÇKİLƏR KEÇİRİLDİ

Gürcüstanda yerli özünüidarətmə orqanlarına oktyabrın 21-də keçirilmiş seçkilərdə 200-dən çox azərbaycanlı mübarizə aparıb. Onlardan 67-si deputat mandatı qazanıb, bir nəfər Marneuli rayonunun meri seçilib.

Marneuli rayonunda bələdiyyəyə cəmi 35 nəfər seçilib. Onlardan 19-u azərbaycanlılardır. Azərbaycanlıların 13-ü majoritar dairələrdən, 6 nəfəri isə proporsional siyahı üzrə deputat mandatı qazanıb. Marneulinin meri Teymur Abbasov seçilib.

Bolnisi rayonunda isə namizədlər 30 yer uğrunda mübarizə aparıblar. Bu rayonda 11 azərbaycanlı qələbə qazanıb. Onların da 7-si majoritar, 4-ü partiya siyahısından seçiliblər.

Qardabani rayon bələdiyyəsinə seçilən 36 nəfərdən 15-i azərbaycanlıdır. 9 azərbaycanlı majoritar, 6-si proporsional sistem üzrə seçilib.

Dmanisi rayonunda seçilən 29 nəfərdən 14-ü azərbaycanlılardır. 14 nəfərin 10-u birmandatlı dairədən, 4-ü isə partiya siyahısından mandat qazanıb.

Saqareco rayon bələdiyyəsinə 4, Laqodexi rayonunda 1, Telavi rayonunda 1, Tetriçxaro rayonunda 1 və Kaspi rayonunda 1 azərbaycanlı deputat mandatı qazanıb.

Qeyd edək ki, oktyabrın 21-də Gürcüstanda yerli özünüidarətmə orqanlarına keçirilən seçkilərdə 4727 nəfər majoritar, 12902 nəfər isə proporsional siyahıda bələdiyyə üzvlüyü uğrunda mübarizə aparıb.

Seçkilərlə əlaqədar 3644, o cümlədən 10 qapalı seçki məntəqəsi yaradılıb. Bu məntəqələrin də 208-i azərbaycanlıların yığcam yaşadığı bölgələrdə olub.

Səsvermənin gedişini ümumilikdə 75 min 611 müşahidəçi, 4820 jurnalist izləyib.

ALTAY ƏFƏNDİYEV: GUAM ÇƏRÇİVƏSİNDƏ GƏLƏCƏK STRATEJİ PRIORİTETLƏRİ MÜƏYYƏNLƏŞDİRMƏYƏ ÇALIŞIRIQ

Bu gün (8 oktyabr – red. qeydi) bizim qeyri-formal görüşümüzdür, biz ötən iyirmi ili nəzərdən keçiririk. Bunu jurnalistlərə GUAM-ın Baş Katibi Altay Əfəndiyev bəyan edib.

Əfəndiyev deyib: “Biz gələcəyə baxmağa, GUAM çərçivəsində gələcək strateji prioritetləri, əsas istiqamətləri müəyyənləşdirməyə çalışırıq. Bu görüşün ən mühüm hissəsi olacaq. Habelə cari fəaliyyət, siyasi münasibət məsələləri, o cümlədən də bizim ərazilərdəki münaqişələrin həll olunmasını nəzərdən keçirəcəyik. Beynəlx-

alq əməkdaşlıq məsələlərinin müzakirəsi də nəzərdə tutulur. Partnyorlarımız dəvət olunub. Biz Yaponiya ilə, ABŞ-la fəal əməkdaşlıq edirik, Vişeqrad qrupu ölkələri, Baltıqyanı ölkələr böyük maraq göstərirlər. Düşünürəm ki, bu gün bizim əməkdaşlığımıza yeni təkan verən məzmunlu gündəməmiz olacaq”.

Xatırladaq ki, Tbilisidə GUAM ölkələrinin xarici işlər nazirlərinin xüsusi iclası keçirilib. İclas GUAM-ın yaranmasının 20 illiyinə həsr edilmişdi.

SAQQAL VƏ ONUN ANLATDIĞI MƏNA ÇALARLARI

Afiq MUXTAROĞLU
amuxtaroglu@mail.ru

İndi bizdən soruşan gərək ki, başqa bir dərdimiz-azarımız yoxdumu, oturub üzü qışa doğru belə bir məsələni müzakirə mövzusunda çeviririk, bunca qiymətli zamanımızı kiminsə saqqallı, kiminsə saqqalsız gəzməsinə sərf edirik? Var, özü də istənilən qədər. Sadəcə bu məsələ qafaları çox məşğul etdiyindən və xeyli vaxtdır bizi də dinciqdirdiyindən biz də problemə bu və ya digər yöndən ayna tutmağı, ona öz münasibətimizi bildirməyi boynumuzun borcu bilərək, bu addımı atırıq. Yoxsa bu yazını yazmaqda elə bir fəvqaladə məqsəd-filan da güdmürük və bu yazımızla kiminsə xəncərinin qaşını-daşını tökməyi də düşünmürük.

İnsanlar tarix boyu saça, elə saqqala da münasibətdə fərqli mövqə tutmuşlar və tutmaqdadırlar. Bir xalq saç, saqqal, bunların gözüne bığı da qataq, müqəddəs-qutlu bilirdisə, digəri onu bədbəxtliklərin, pisliklərin başlanğıcı sayırdı. Əski türk xalqlarının uzun hörüklər saxladığını tarixi qaynaqlar da təsdiqləyir. Əski türk toplumlarında uzun saqqala malik olmaq şəxsin bilgəliyinin, nüfuzlu olmasının, ağsaqqallığının bəlgəsi idi. Şəxsin saqqalı nə qədər uzun olarsa, toplumda hörməti də yüksəlir, böyük məqam sahibinə çevrilirdi. Bir növ saqqal onun toplumda yerinin, statusunun müəyyənliyirici idi. Saqqalın təhqir olunması şəxsin özünün aşağılanması kimi anlaşıldı. Ağzından avara birinin "səni saqqalından tutub sürüyərəm" və ya "saqqalını qırxaram, yolaram" deməsi toplumda qanlı münasibətlərə gətirib çıxara bilərdi. Türklərin yaşadığı coğrafiyadan kənarında isə durum fərqli idi. Məsələn, əski misirlilər saç-saqqal saxlamağı qəbul etmirdilər və bunu natəmizliyin, yamanlığın bəlihtisi sayırdılar.

Tarixin müəyyən kəsirlərində saqqalın dövlət siyasəti səviyyəsinə yüksəldiyi də məlumdur. Saqqal məsələsi dövlətin üst qatlarında həll olunan bir məsələyə də çevrilirdi. Örnəyi şimal qonşumuz Rusiyayı göstərə bilərik. I Pyotrın Avropaya "pəncərə açması" barədə yəqin ki, eşitmisiniz. O, rusların saxladığı uzun saqqalların avropalıların siması ilə heç cür uyğun gəlmədiyini düşündüyündən, rusların saqqalla vidalaşmaları üçün xüsusi vergi tətbiq edir. Tacirlər saqqal saxladıklarına görə, icazə üçün ildə 60 rubl ödəyirdilər. Kəndlilər isə yalnız şəhərə gələndə 1 qəpik ödəniş edirdilər. Vergini ödəyənlərə saqqal və bığı şəkli həkk olunmuş jeton verirdi. Jetonun üzərində "Pul götürüldü!" yazılırdı. Və orasını da vurğulayım ki, görkəmli qumuq türkü Murad Adcı I Pyotrın saqqal islahatının türklərə qarşı yönəldiyini, onları öz tarixi köklərindən qoparmaq, yəni saqqaldan məhrum etmək üçün belə bir siyasətə əl atıldığı qənaətinədir.

I Pyotr saqqal vergisi tətbiq edən ilk dövlət başçısı deyildi. 1535-ci ildə ingilis kralı VIII Henrix də saqqallı kişilərə vergi tətbiq etmişdi. Orada qayda belə idi ki, əgər bir adam saqqalını iki həftədən artıq tərəş etdirməzdisə, o zaman saqqal vergisi ödəməli olurdu.

Lap yaxın dövərlərdə, ölkəmizin müstəqillik qazandığı ilk illərdə də saqqal yaman dəbə minmişdi. Sırası vətəndaşların həmin saqqal yiyələrindən çəkmədikləri pislik, yamanlıq qalmadı. Saqqal qorxunun bəlgəsinə çevrilmişdi. "Saqqallılar gəldilər, saqqallılar getdilər" deməklə təhlükənin gəldiyini və bu təhlükədən necə sovuşmağı düşünürdülər. Analar dəcə, ipə-sapa yatmayan uşaqlarını sakitləşdirmək yontəmi kimi onları saqqallılarla qorxudub, sakitləşdirirdilər. Əl boyda tifil də saqqalının kim olmasını bilmədiyindən sarısını udub, nadincliyini bilmərə yerə qoyurdu. Yaxşı ki, cəmiyyətimizin həmin "saqqallılıq" dönəmi arxada qaldı. Lakin artıq yeni bir "saqqal" dönəminin içinə daxil olduğumuzu da altını cızaraq söyləməkdən özümü saxlaya bilmirəm.

Saqqal işarədir. Müəyyən peşə adamlarını, məsələn, rəssamları fərqləndirən işarəni ifadə edir. Müxtəlif mədəniyyətlərdə din adamlarının, o cümlədən də müsəlman kişilərin saqqal saxladıkları, ona xüsusi diqqət yetirdikləri, ona xüsusi qulluq etdikləri bəllidir. Ancaq saqqaldan bir silah kimi istifadə etməyin, onun vasitəsilə insanları qorxu altında saxlamağın, insanların bağrını yarıb, özünə tabe etməyin nə dərəcədə düzgün olduğunu mən deyər bilmərəm. Keçmiş mədəniyyətimizdə ağsaqqallığın, nuraniliyin, ruhaniliyin, kişiliyin rəmzi kimi görünən saqqalın bu gün ikrah doğurmasını önləmək, ona öz tarixi missiyasını yaşatmaq imkanı verməliyik.

P. S.

Bu gün şagirdlərimiz də, tələbələrimiz də saqqallıdırlar. Əksəriyyəti. Bu tərzidirmi, dəbdirmi? Anlamaq olmur. Baxımsız, qulluq görməyən saqqala malik olmaqla siz nə demək istəyirsiniz, bəylər? Siz bununla dünyanı dəyişmək istəyirsiniz, yoxsa başqa bir amacınız var? Demək çətinidir. Ya siz "palaza bürün, ellə sürün" qaydasıyla qonşudan dala qalmamaq üçün beləsiniz? Müəmmaldır. Yoxsa siz "saqqalım yoxdu, sözüm ötmür" məsələsindən irəli gələn fikri doğrultmaq üçün belə edirsiniz, saqqal saxlayırımsız ki, sizin də sözünüzü dinləyən olsun? Ancaq bunun çıxış yolu olmadığını özünü də bilirsiniz, bəylər. Və ya siz "hər yarağımız bitmişdi, qalmışdı birçə saqqal darağımız" məsələsindəki kimi saqqala qulluq etməyin önəmsiz bir zad olduğunu düşünürsünüz? Belə düşünürsünüzə səhv edirsiniz, bəylər! Bir güzgüyə baxın, özünü də çəki-düzən verin.

BAKI-TBİLİSİ-QARS DƏMİR YOLU XƏTTİNİN RƏSMİ AÇILIŞI OLDU

Türkiyə prezidenti qeyd edib ki, üç ölkə dünyanın ürəyi adlanan bir hissədə yerləşir: "Türkiyə olaraq son 15 ildə bu istiqamətdə imkanlardan istifadə etmək üçün səylər göstəririk. İstanbulda üçüncü körpü və digər layihələr bunların bir hissəsidir. Həyata keçirdiyimiz layihələrlə Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun əhəmiyyətini artırırıq. Qazaxıstanı Aktau, Türkmənistanı Türkmənbaşı limanı ilə Avropaya bağlayırıq. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu 6 milyon ton yük və 1 milyon sənişin daşıya biləcək. 2030-cu ildə 17 milyon ton yük, 3 milyon sənişin daşınacaq. Hazırda Çindən Avropaya ildə 240 milyon ton yük daşınır. Bu yükün 10 faizi belə Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu ilə daşınsa, bu, 24 milyon ton olacaq".

Tədbirdə çıxış edən Gürcüstanın baş naziri Giorgi Kvirikaşvili bildirib ki, layihə mövcud iqtisadi reallığı dəyişəcək: "Bu gün yeni Avrasiya körpüsü istifadəyə verilir. Yeni dəmir yolu marşrutunun tam işə düşməsi ilə regionun nəqliyyat və ticarət statusu möhkəmlənəcək. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu həm də 1 milyon sənişinə xidmət göstərəcək. Layihə turizmə təkan verəcək, yeni iş yerləri yaradılacaq".

Giorgi Kvirikaşvili qeyd edib ki, beynəlxalq daşınmaların təşviqi üçün Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan yeni

nəqliyyat layihələrinin həyata keçirilməsinə böyük önəm verir: "Yeni limanlar tikilir, yollar müasirləşdirilir. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun uğuru Çinlə artan iqtisadi əlaqələrdir. Bu gün konteyner qatarı Çindən yola çıxdıqdan sonra 8 günə mənzil başına çatır. Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayev də bu layihənin ərsəyə gəlməsində böyük rol oynayıb".

Tədbirdə Özbəkistanın baş naziri Abdulla Aripov və Qazaxıstanın baş naziri Baktıjan Saqintayev də çıxış edib.

Bundan sonra Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Gürcüstanın baş naziri Giorgi Kvirikaşvili, Qazaxıstanın baş naziri Baktıcan Saqintayev, Özbəkistanın baş naziri Abdulla Aripov dəmir yolu döşəməsinə sonuncu mismarları çalaraq Qazaxıstandan gələn 32 konteynerdən ibarət ilk yük qatarını yola salıblar.

ÖZƏL SEKTORDA ÇALIŞANLARIN SAYI AÇIQLANDI

Gürcüstan Statistika Xidmətinin məlumatına görə, 2016-cı ildə 2015-ci illə müqayisədə biznesin dövriyyəsi 12,5% artaraq, 64,1 milyard lari təşkil edib. Bu dövrdə 34,2 milyard lərilik məhsul buraxılıb və xidmət göstərilib. Bu isə 2015-ci ildəkindən 13,9% çoxdur.

Dövriyyənin 44,1%-i iri, 21,9%-i orta, 34%-i isə kiçik biznesin payına düşür. Buraxılan məhsulun və göstərilən xidmətin 41,6%-i iri, 25,1%-i orta, 33,3%-i isə kiçik biznesin payına düşür.

Biznesdə çalışanların sayı 666 800 nəfərdir. Bu 2015-ci ildəkindən 6,4% çox deməkdir. Çalışanların 39,8%-ini qadınlar, 60,2%-ini isə kişilər təşkil edir.

Özəl sektorda çalışanların 7%-i iri, 21,3%-i orta, 46%-i kiçik biznesdə çalışır. Əmək haqqına 7 milyard lari xərclənib və bu, 2015-ci illə müqayisədə 10,9% çoxdur. 2016-cı ildə orta aylıq əmək haqqı 938 lari olub, bu da 2015-ci ildəkindən 41,5 lari artıqdır.

Qadınların orta aylıq əmək haqqı 716,3

lari olub. İri biznes sahəsində orta aylıq əmək haqqı 1129 lari, orta biznesdə 1085 lari, kiçik biznesdə 697 lari təşkil edib.

Biznes dövriyyəsinin 45,7%-i ticarət, 11,3%-i emal sənayesi, 10,7%-i tikinti, 8,6%-i mehmanxana və restoranlar, 6,5%-i nəqliyyat, 2,9%-i elektrik, su və qaz təchizatının, 13,3%-i isə digər sahələrin payına düşür.

2016-cı ildə biznesdə məşğul olanların 25,5%-i ticarət, 13,5%-i emal sənayesi, 11,3%-i tikinti, 9,8%-i səhiyyə, 7,9%-i nəqliyyat və rabitə, 5,6%-i isə mehmanxana və restoran sahəsində işləyib.

GÜRCÜSTAN TURİSTLƏR ÜÇÜN CƏLBƏDİCİ ÖLKƏYƏ ÇEVİRİLMƏKƏDİR

Gürcüstan Milli Turizm Administrasiyasının məlumatına görə, 2017-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Gürcüstana gələn turistlərin sayı 5 822 835 nəfər təşkil edib. Bu isə ötən ilin müvafiq dövründəkindən 19,2% çoxdur.

Ölkəyə turistlər ən çox Rusiya (artım 33,6%), Azərbaycan (artım 11%), Ermənistan (artım 16,2%), Türkiyə (azalma 4,7%) və İrandan (artım 127%) gəlib.

Avropa Birliyi ölkələrindən gələn turist sayında da artım müşahidə edilib.

Səudiyyə Ərəbistanı (artım 176%), Küveyt (artım 153%), Özbəkistan (artım 93%) və Hindistandan (artım 73%) gələnlərin sayında da yüksək artım qeydə alınıb.

Yanvar-sentyabr aylarında Gürcüstana ümumilikdə 157 ölkədən turist axını olub.

2016-cı ildə isə ölkəmizə rekord sayda, yəni 6 350 825 nəfər beynəlxalq səyahətçi səfər etmişdi. Bu isə 2015-ci ilin göstəricilərindən 449 731 nəfər çox deməkdir.

GÜRCÜSTANDA YAŞIL AY CƏMIYYƏTİ VƏ GƏLƏCƏK PLANLARI

Gürcüstan Yaşıl AY Cəmiyyəti 2015-ci illin 25 mart tarixində Gürcüstan qanunvericiliyinə əsasən qurulub və 2016-cı ildən Yaşıl AY federasiyasının üzvüdür.

Təşkilatın qurulma səbəbi Gürcüstanda insanlara pis vərdişlərlə mübarizədə kömək olmaq, onları bu sahədə maarifləndirmək və sağlam gələcək üçün sağlam cəmiyyət mühiti yaratmaqdır.

Gürcüstan Yaşıl AY Cəmiyyəti 2017-ci ilin avqust ayından etibarən Gürcüstanın Tbilisi, Kvemo-Kartli, Kaxeti, Kutaisi və Batumi bölgələrində ümumi sayı 1636- nəfərdən ibarət olan sorğu keçirmişdir. Sorğuda siqaret, qumar, texologiya, alkoqollu içkilər və narkotik bağımlılığı haqqında sahə araşdırması aparılmışdır. Aparılan araşdırma zamanı qeyd olunan halların aludəçisi olub – olmadıqları, başlama səbəbləri və yaşları soruşulmuşdur.

Gürcüstan Yaşıl Ay cəmiyyəti göstərilən sahələrdə İdman və Gənclər, Səhiyyə, Təhsil, Mədəniyyət na-

zirlikləri, dini qurumların nümayəndələri və qeyri-hökumət təşkilatları ilə sıx əlaqədə olacaq.

Gürcüstan Yaşıl Ay cəmiyyətinin gələcək planlarını: İdman sahəsində - İnsanları sağlam həyata dəvət etmək, məktəblərdə və ya başqa qurumlarda həvəsləndirici idman yarışları təşkil etmək.

Təhsil sahəsində - Təhsil qurumları ilə sıx əməkdaşlıq çərçivəsində maarifləndirmə və məlumatlandırma yönündə görüşlər və seminarlar keçirmək.

İncəsənət sahəsində - Bu sahədə peşəkar və həvəskar olan insanlarla görüşərək insanlarda pis vərdişlərə olan bağımlılığı azaldan sərgilər keçirmək, qısametrajlı filmlər çəkmək.

Tibb sahəsində - Mütəxəssislər və gənc tələbələrin seminarlarını təşkil edib insanlara bu bağımlılıqların insan orqanizmi üçün nə qədər zərərli bir vərdiş olduğunu göstərmək.

Dini qurumların üzvləri ilə seminarlar keçirərək bu sadalanan vərdişlərə artıq dərəcədə bağlılığın hər bir dinin nümayəndəsi üçün ruhsal və dünyəvi anlamda nə qədər ziyanlı bir əməl olduğunu anlatmağa çalışılacaq.

Bu sahədə fəaliyyət göstərən yerli və xarici qeyri-hökumət təşkilatları ilə görüşlər keçirib fikir və təcrübələri bölüşülməkdir.

BOŞANANLARIN SAYINDA ARTIM, NİKAHA GİRƏNLƏRİN SAYINDA İSƏ AZALMA MÜŞAHİDƏ EDİLİR

Gürcüstanda boşananların sayında artım, nikaha girənlərin sayında isə azalma müşahidə edilir.

Gürcüstan Milli Statistika Xidmətinin yaydığı məlumatda 2015-ci ildə 29,1 min, 2016-cı ildə isə 25,1 min nikahın qeydə alındığı bildirilir. 2015-ci ildə şəhərlərdə 17,1 min, kəndlərdə isə 12 min cütlüyün evləndiyi vurğulanır. 2016-cı ildə şəhərlərdə 14,9 min, kəndlərdə isə 10,1 min cütlük evlilik həyatına başlayıb. Ailə quranların sayında azalmanın baş verməsi göz qabağındadır. Paytaxtda 2015-ci ildə 8,2 minə qədər cütlük nikah bağladığı halda, 2016-cı ildə bu göstərici 7,3 minə düşüb.

2016-cı ildə son doqquz il ərzində ən yüksək boşan-

ma göstəricisi qeydə alınıb. Rəsmi məlumata görə, 2016-cı ildə 9,5 min cütlük yollarını ayıraraq boşanıb.

2016-cı ildə regionlar üzrə nikah və boşanma statistikasına belədir:

Acara: nikah 2 631, boşanma 717; Quriya: nikah 752, boşanma 230; İmereti: nikah 3 832, boşanma 1450; Kaxeti: nikah 1 936, boşanma 672; Mxeta-Mtianeti: nikah 567, boşanma 233; Raça Leçxumi və Kvemo Svaneti: nikah 203, boşanma 56; Sameqrelo-Zemo Svaneti: nikah 2 241, boşanma 725; Samsxe-Cavaxeti: nikah 1 071, boşanma 202; Kvemo Kartli: nikah 2 867, boşanma 982; Şida Kartli: nikah 1 697, boşanma 580; Tbilisi: nikah 7 304, boşanma 3 688.

BEŞ İL ƏRZİNDƏ 26 795 ƏCNƏBİ GÜRCÜSTAN VƏTƏNDAŞLIĞI ALIB

Ədliyyə Nazirliyinin hesabatında 2013-cü ildən 26 795 əcnəbinin Gürcüstan vətəndaşlığı aldığı və onlardan 22 835 nəfərinə bunun istisna qaydada verildiyi bildirilib.

Gürcüstan ədliyyə Nazirliyinin Dövlət Xidmətlərinin İnkişafı Agentliyi yanında vətəndaşlıq məsələləri üzrə Komissiya ümumilikdə 33 min 374 ərizəyə baxıb, lakin bunlardan yalnız 23 min 716-sını bəyəniib.

Prezident 23 min 540 tövsiyəni nəzərə alıb. O, 3 255 əcnəbiyə komissiya ilə məsləhətləşmədən vətəndaşlıq verib.

Gürcüstan qanunvericiliyinə görə, Gürcüstanda beş il yaşayan, gürcü dilini bilən, işləyən və ya əmlakı olan əcnəbi vətəndaşlar Gürcüstan vətəndaşlığı ala bilərlər.

Gürcüstan vətəndaşlığını sadələşdirilmiş qaydada da almaq mümkündür. Bu qayda Gürcüstan vətəndaşı ilə nikaha girmiş və ölkədə iki il yaşamış şəxslərə aiddir.

Dövlət qarşısında xidmətləri olanlara və ya dövlət marağı ilə əlaqədar Gürcüstan vətəndaşlığı istisna qaydada verilir.

Gürcüstan vətəndaşlığından könüllü olaraq imtina edən, lakin sonradan bunu bərpa etmək istəyən şəxslərin vətəndaşlığı da bərpa olunur. Bu qayda Gürcüstanda doğulan, lakin müəyyən səbəblərdən vətəndaşlığını itirmiş şəxslərə aid edilir.

Vətəndaşlığın verilməsi haqqında qərarı Vətəndaşlıq Məsələləri üzrə Komissiyanın tövsiyəsi ilə Gürcüstan prezidenti qəbul edir.

AVROPADAN 8148 GÜRCÜSTAN VƏTƏNDAŞI DEPORTASIYA OLUNUB

Avropa Birliyi və Gürcüstan arasında qeyri-leqalların readmissiyası haqqında saziş 8 148 Gürcüstan vətəndaşına şamil edilib.

DİN-nin məlumatına görə, readmissiyanın statistikasına daim artır. Əksər hallarda Gürcüstan tərəfi readmissiya haqqında daxil olan müraciətlərə müsbət cavab verir.

DİN-də bildiriblər ki, barəsində readmissiya haqqında müraciət daxil olmuş şəxslər Gürcüstan vətəndaşları olmadıqda müraciətə rədd cavabı

verilir.

Readmissiyanın 2011-ci ildə 548, 2012-ci ildə 929, 2013-cü ildə 1 080, 2014-cü ildə 1 181, 2015-ci ildə 1 265, 2016-cı ildə 1 600, cari ilin doqquz ayı ərzində isə 1 545 Gürcüstan vətəndaşına şamil edildiyi qeyd olunub.

AB-nin 23 ölkəsində qeyri-leqal yaşayan Gürcüstan vətəndaşlarının readmissiya çərçivəsində geri qaytarıldığı barədə məlumat verilib.

TƏMİZ DÜNYA – SAĞLAM CƏMIYYƏT

Hacı BƏKİROĞLU

kafkasli@mail.ru

Uşağın şəxsiyyəti doğuşdan, hətta ana bətnindən etibarən şəkillənməyə başlayır. 0-6 yaş bu dövrün ən sürətli olduğu bir müddətdir. Müəyyən bir yaşdan sonra insanı dəyişdirmək artıq çox çətin olur. Çünki, bir insan uşaqlığında nəyi öyrənsə, yaşlandığında da bu xüsusiyyətləri sərgiləyir. Təmizlik deyilincə, iç və xarici təmizlik, yəni maddi və mənəvi təmizlik ağıla gəlir. Uşaqlıqdan etibarən alışılan və həyat boyu davam edən bir vərdəstir təmizlik. Uşaqlar təmizlik vərdişlərinə alışdırılarkən, ətrafındakı insanlardan da təsirlənirlər. Əgər nümunə götürdüyü kəslər nizam-intizama və təmizliyə lazımınca əhəmiyyət verirlərsə, uşaqlar da bu vərdişlər müsbət istiqamətdə inkişaf edir. Təmizlik və qaydalara uyma vərdişinin ilk öyrənilməsi yer ailədir. Ailədəki fərdlərin təmizliyə verdikləri əhəmiyyət ölçüsündə uşaqlar təmizlik vərdişini inkişaf edir. Ailədə təmizliyə çox əhəmiyyət verilməyəcəkdir. Təmizlik vərdişinin verildiyi bir başqa təşkilat isə məktəblərdir. Əgər məktəbdə müəllimlər təmizliyin əhəmiyyətini uşağa başa salırlarsa, bu vərdiş inkişaf edər. Təmizlik vərdişini inkişaf edən bir uşaq nizamlı olar.

Təmizlik vərdişini fərdin həm bədən sağlamlığı, həm də ictimai həyata uyğunlaşması üçün lazımlıdır. Ətraf çirkliliyi isə daha çox insanların düşüncəsizcə hərəkət etmələri nəticəsində ortaya çıxır. Təbiətdə yalnız biz insanların yaşamadığını düşünərək ətrafımızı əlimizdən gəldiyi qədər təmiz tutmalıyıq. Beləcə gələcəyə yaxşı bir həyat buraxmış olarıq. Ətraf təmizliyi indiki vaxtda çox əhəmiyyət qazanmış bir problemdir. Evlərə ayaqqabı ilə girmək ətraf təmizliyini maraqlandıran bir xüsusdur. Çöldə hər növ pislik və mikrobları tapdalayaraq evə gələn bir kimsənin ayaqqabıları ilə evə girməsi, gətirdiyi toz və mikrobların evdəki istiliklə birləşərək havaya təsir etdiyini, bununla da evdəkilərin nəfəsinə və yeməklərinə bulaşdığını söyləməyə mənəcə ehtiyac yoxdur. Evdən çıxarılan zibillər də ətraf təmizliyi mövzusunda maraq oyadır. Bələdiyyələr bu cür xidmətləri göstərsələr də, ictimai bir vətəndaş olaraq bizə düşən vəzifəni yerinə yetirməli və bu mövzuda onlara köməkçi olmalıyıq. Bir kimsə "filan etmir, mən niyə edim" deməməlidir. Başqaları etməsə belə sən üzərinə düşən vəzifəni yerinə yetirmək məcburiyyətindəsən. İctimaiyyətə xidmət edən quruluşların da təmizliyə diqqət etməsi lazımdır. Yolların, nəqliyyat vasitələrinin və dövlət binalarının təmizliyi kimi. Texniki imkanların bu qədər irəli bir səviyyədə olmasına baxmayaraq, şəhəriçi və şəhərlərarası avtobus və qatarların, otellərin təmizliyinin istənilən səviyyədə olmadığını səyahət edənlər açıqca gördükləri üçün bu mövzu üzərində çox durmaq istəmirəm. Ancaq, bu vəziyyət turizm baxımından da böyük əhəmiyyət daşımaqdadır.

Zamanımızda təmiz havada yaşamaq bir az da çətinləşir. Çünki zavod və fabriklərin, eləcə də avtomobil və digər nəqliyyat vasitələrinin buraxdığı işlənmiş qazlar ekologiyamı tamamilən yararsız hala gətirir. Süni olaraq yetişdirilən meyvə və tərəvəz isə, insan həyatına vurduğu zərər qədər təbiətə də təsir edir.

İslam dini maddi təmizliyin yanında adamın mənəvi təmizliyinə, yəni iç təmizliyinə (qəlb təmizliyinə) də böyük əhəmiyyət verməkdədir. Bu təmizlik adamın insan olmasına maneə törədən ehtiras, həsəd, qürur və s. kimi pis duyğulardan özünü təmizləməklə təmin edilir. Qısacası, bu təmizlik insanın nəfsini tərbiyə etməsiylə reallaşır. Bu təmizlik olmadığı zaman ibadətlərin, duaların və yalvarışların da heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Uzun sözün qısası, hər şeyin başı təmizlikdən keçir: dinin, imanın, sivilizasiyanın...

Bol oksigenli təmiz bir mühitdə sağlam və xoşbəxt bir şəkildə yaşamağımız diləyiylə.

ABŞ-TÜRKİYƏ MÜNASİBƏTLƏRİNDƏ MEYDANA ÇIXAN BÖHRANIN GİZLİNLƏRİ

Sahib MUSTAFA
sahib1975.sm@gmail.com

Türkiyə Qərbi dünyası ilə münasibətlərində tarixinin ən böhranlı dönməni yaşayır. Bir zamanlar qütbləşmiş dünyanın eyni səmtində qərarlaşan müttəfiqlər indi Ankaraya qənim kəsiliblər. Ədalət naminə vurğulamaq lazımdır ki, münasibətlərin qırılma nöqtəsinə gəlməsinin səbəbini Türkiyədə yox, “Köhnə qitə” və okeanın o biri tərəfində axtarmaq lazımdır. ABŞ -in hegomoniyasına sığmayan Avropa ölkələri Türkiyədən üz döndərərək ona qarşı siyasi təzyiqlər etməkdə sanki bir-biri ilə yarışa giriblər... Və nəhayət, siyasi leksikondan kənar aforizm olsa da, “xoruzun quyruğu göründü” – ABŞ Türkiyə vətəndaşlarına viza verilməsinə müddətsiz maratorium tətbiq etdi.

Son bir neçə ildə ABŞ-Türkiyə münasibətlərində tərəflər enişli-yoxuşlu siyasət sərgiləməkdədirlər. İki ölkə arasında strateji tərəfdaşlıq anlayışı yalnız diplomatik etika xətinə sözdə öz əksini tapmaqdadır. Həm Vaşinqton, həm də Ankaranın bir-birinə qarşı yetərincə narazılıqları mövcuddur. Bunların içərisində Türkiyənin Rusiyadan “S-400” kompleksinin alınmasına dair razılaşma və Gülənin Ankaraya təslim edilməməsi özünü daha qabarıq göstərməkdədir.

İki ölkə arasında yaşanan diplomatik qalmaqla ABŞ-ın İstanbuldakı baş konsulluğunun əməkdaşı Metin Topuzun türk hüquq mühafizə əməkdaşları tərəfindən həbs edilməsi səbəb göstərilir. Ona qarşı “FETÖ” və “Əl-Kaida” qruplaşması ilə əməkdaşlıq və Türkiyənin ziyanına cəsusluq ittihamı irəli sürülüb. ABŞ-ın Türkiyədəki səfiri Con Bess diplomatik korpus əməkdaşlarının təhlükəsizliyini bəhanə gətirərək türk vətəndaşlarına vizaların verilməsinin dayandırıldığını bildirdi. Viza məsələləri sırf diplomatik nümayəndəliyin səlahiyyətləri çərçivəsinə aid olsa da, səfirin ABŞ hökuməti adından təkbaşına belə bir qərar qəbul etməsi inandırıcı deyil. Deməli, səfirin Ağ Evdən gəlməsinə şübhə yeri qalmır. Paradoks ondadır ki, Tramp bir ay öncə Türkiyə-ABŞ münasibətləri tarixində iki ölkə münasibətlərinin heç vaxt bu qədər yüksək səviyyədə olmadığını vurğulamışdır. Bəs diplomatik böhranın kökü harada gizləni? Belə bir versiya irəli sürmək olar ki, ABŞ səfiri personalının xarici dövətdə həbs edilməsi (baxmayaraq ki, M. Topuz Türkiyə vətəndaşıdır) Vaşinqtonun hegomoniyası imicinə vurulan böyük zərbədir. Lakin, ən tutarlı ehtimal Rusiya-Türkiyə ikilisinin Suriyanın İdlip şəhərində həyata keçirəcəyi tətbiqatdır. Vurğulanan əməliyyat Rusiya üçün regionda var olmaq xarakteri daşdığı halda, Türkiyə üçün həyatı əhəmiyyət kəsb edir. Çünki, hal-hazırda Suriyanın şimalında Türkiyə ilə həmsərhəd ərazilərdə yalnız İdlip və Cerablus bölgəsi müxalifətin – “Azad Suriya Ordusu”nun nəzarəti altındadır. ABŞ isə həmin ərazilərin PYD-nin nəzarəti altına keçməsi üçün planlar hazırlamaqdadır. Qeyd olunan bölgənin PYD-nin əlinə keçməsi “Böyük Kürdüstan”ın yaradılması yolunda növbəti mərhələnin “uğurla” başa çatması anlamına gəlir. Ankara isə Türkiyənin sərhədlərinə dayanan potensial “Kürdüstan sindromu” təhlükəsini yaxşıca sezir və ona görə də, gec də olsa, qabaqlayıcı tədbiri əldən vermək istəmir. Şübhəsiz, Türkiyənin Rusiya ilə müştərək İdlip planı PYD-ni hər cür silahla təhciz edən ABŞ-ın planlarını ləngidir. İkinci bir tərəfdən, sanki, ABŞ Türkiyə ilə münasibətlərini bilərəkdən gərinləşdirərək NATO-nun İncirlikdəki (Türkiyə) hərbi bazasını hazırda PYD-nin nəzarəti altında olan şimali Suriyaya dislokasiya etdirmək üçün zəmin hazırlayır. Vaşinqtonun “Kürdüstan planı” hazırda İraqın ərazi bütövlüyünü parçalamağa yönəldiyi halda, yaxın gələcəkdə Suriyanı və daha sonra Türkiyəni və İrani bu yöndə böyük problemlər gözləyə bilər.

Əvvəllər ABŞ bənzər diplomatik böhranı Rusiya ilə də yaşamışdır. Rusiya vətəndaşlarına vizaların verilmə müddətinin bir qədər uzadılmasını nəzərə almasaq problemin həll olunduğunu söyləmək olar. Çox güman ki, eyni qaydalar Türkiyə ilə münasibətdə də təkrarlanacaq. Ona görə də tərəflərin vizalara qoyduqları qadağaların uzun sürməyəcəyini söyləmək olar. Amma “viza”nın arxasında çevrilən siyasi oyunlar öz izlərini itirməyəcəkdir.

QIRĞIZISTANDA RUSIYA İMPERİYASINA QARŞI ÜSYAN GÜNÜ QEYD EDİLƏCƏK

Qırğızstanda Oktyabr inqilabı Günü Əcdadların tarixi və xatirəsi Günü kimi qeyd olunacaq. Bu qərarı ölkə prezidenti Almazbek Atambayev qəbul edib. O, bu barədə müvafiq fərman imzalayıb.

Sənədə əsasən, ölkə vətəndaşları noyabrın 7-8-də Əcdadların tarixi və xatirəsi Günü bayram edəcəklər. Bu bayram 1916-cı il hadisələrinə həsr olunub. Həmin il Rusiya imperiyası əleyhinə baş verən çevriliş zamanı çox sayda qırğız həlak olmuşdu.

Fərmanda qırğız xalqının özünün üçminillik tarixi ərzində müstəqilliyə can atdığı qeyd olunub.

Sənəddə deyilir: “Çar cəlladlarının üsyanı amansızlıqla yatırması, dinc əhaliyə çoxsaylı qanlı divan

tutulması və onların məcburən qürbətə qaçışı qırğız xalqını məhv olmaq həddinə gətirmişdi”.

ABŞ-IN BÜDCƏ KƏSİRİ 666 MİLYARD DOLLAR TƏŞKİL EDİB

ABŞ-ın dövlət büdcəsinin kəsiri 2017-ci maliyyə ilinin yekunlarına əsasən ÜDM-in 3,5% -i, yaxud 666 milyard dollar təşkil edib.

Bu barədə ölkənin Maliyyə Nazirliyinin hesabatından bildirilib.

Büdcə kəsiri ötən maliyyə ili ilə müqayisədə

13,5% və ya 80 milyard dollar artıb.

Dövlət xərcləri hesabat dövründə 3,3% artaraq 3,981 milyard dollar çatıb. Büdcənin gəlirləri isə əksinə 1,5% azalıb və 3,315 milyard olub.

Qeyd edək ki, oktyabrın 19-da ABŞ senatı 2018-ci maliyyə ili üçün ölkənin büdcə layihəsini təsdiqləyib.

UKRAYNANIN BORCU REKORD SƏVIYYƏYƏ ÇATIB

Ukraynanın dövlət borcu sentyabr ayında 470 milyon dollar artaraq, toplam 77,03 milyard dollar olub.

Bu barədə informasiyanı Ukrayna Maliyyə Nazirliyi yayıb. Nazirlik ilin əvvəlindən sentyabra

qədər ölkənin borclarının 6 milyard dollar artdığını bildirib.

Qeyd edək ki, avqust ayında Ukraynanın borcu 76,56 milyard dollar olub. 2016-cı ilin sonunda isə bu göstərici 70,97 milyard təşkil edirdi.

BƏRZANİ İSTEFƏ VERDİ

Oktyabrın 29-da İraq Kürd Bölgə Muxtariyyətinin rəhbəri Məsud Bərzani istefa verib.

Bərzaninin istefa barədə məktubu İraq Kürd Bölgə Muxtariyyətinin parlamentinin qapalı to-

plantısında oxunub. Bərzani noyabrın 1-də başa çatan səlahiyyət müddətinin uzadılmasını qəbul etməyəcəyini vurğulayıb. Bununla da 2015-ci ildən İraq Kürd Bölgə Muxtariyyətinin rəhbəri postunu tutan və iki dəfə səlahiyyət müddəti uzadılan Bərzaninin istefası rəsmiləşib.

Qeyd edək ki, sentyabrın 25-də kürd muxtariyyətində müstəqillik referendumu keçirilib. Seçicilərin 92,7 faizi bölgənin İraqın tərkibindən çıxmasına tərəfdar olub. Rəsmi Bağdad referendumu qeyri-legitim elan edib və muxtariyyət rəhbərliyi ilə səsvermənin nəticələrini müzakirə etməyəcəyini bildirib. Daha sonra İraq ordusu neft ehtiyatları ilə zəngin Kərkükdə nəzarətin bərpası üçün istiqamətində uğurlu əməliyyat keçirib.

TUNİSİN SƏHIYYƏ NAZİRİ XEYRİYYƏ MARAFONU ZAMANI VƏFAT EDİB

Tunis səhiyyə naziri Slim Çaker xeyriyyə marafonu zamanı infarkt keçirərək vəfat edib.

Marafon yarışının təşkil edilməsindən güdülən məqsəd əldə ediləcək vəsaitlə uşaqlar üçün onkoloji mərkəzin tikintisini həyata keçirmək olub. Qaçış ölkənin Nablur kurort şəhərində təşkil olunub.

56 yaşlı S.Çaker, təxminən 500 metr məsafə qaçdıqdan sonra özünü pis hiss etməyə başlayıb. Naziri təcili surətdə hərbi hospitala göndərsələr də, o, xəstəxanada dünyasını dəyişib.

Qeyd edək ki, keçmiş bankir Çaker 2017-ci ilin avqustunda Tunis səhiyyə naziri təyin edilmişdi.

CEFF BEZOS YENİDƏN DÜNYANIN ƏN ZƏNGİN ADAMI OLDU

ABŞ-ın “Amazon” şirkətinin yaradıcısı Ceff Bezos “Maykrasoft”un təsisçisi Bill Qeytsi qabaqlayaraq yenidən dünyanın ən zəngin adamı olub. Bu barədə “Bloomberg” və “Forbes” məlumat yayıb.

Məlumat görə, “Amazon” səhmlərinin qiyməti 13% artdıqdan sonra sutka ərzində Bezosun gəliri 10 milyard dollardan çox artıb. “Bloomberg”in hesablamalarına əsasən, biznesmenin sərvəti 93,8 milyard, “Forbes”ə görə isə 93,1 milyard təşkil edir.

Qeyd edək ki, “Amazon” dünyada İnternet vasitəsi ilə satışları həyata keçirən ən irimiqyaslı portaldır və Bezos iyul ayında yenidən dünyanın ən zəngin

adamı olmuş, lakin, bu, cəmi bir neçə saat çəkmiş və Qeyts onu qabaqlamağa müvəffəq olmuşdu.

QAZAXISTANDA ÜMUMTÜRK TARIXİ ÜZRƏ DƏRSLİK HAZIRLANIR

Qazaxıstanın türk tarixinin əsaslı şəkildə öyrənilməsi təşəbbüsü digər türkdilli ölkələri də əhatə etməlidir. Bu barədə Bakıda BNews.kz-in xüsusi müxbir ilə söhbətində Qafqaz Tarixi Mərkəzinin direktoru, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun böyük elmi işçisi, YUNESKO-nun dosenti Rizvan Hüseynov məlumat verir. Tarixçi Beynəlxalq Türk Akademiyasının komissiya iclasında ümumtürk tarixi üzrə dərslərin yekun variantının bəyənilməsi də xatırladı.

Bu günlərdə Türkiyə KİV-i Astanada yerləşən Beynəlxalq Türk Akademiyasının (TWESCO, Turkic World Educational and Scientific Cooperation Organization) komissiya yığıncağında ekspertlərin ümumi türk tarixi üzrə dərslərin yekun variantını bəyəndikləri barədə məlumat yaymışdı. Dərslək 8-ci sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulub. Dərs vəsaiti ən qədim zamanlardan XV yüzilliyədək olan dövrü əhatə edir və 7 bölmədən ibarətdir.

Ümumi türk tarixi üzrə dərslək üzərində TWESCO ekspertləri çoxdan çalışırlar. Dərslək Türk Akademiyasının təsisçisi olan digər dövlətlərin, daha doğrusu Türk Şurasının (Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası, TDƏŞ) üzvləri olan Türkiyə, Azərbaycan və Qırğızstanın dəstəyi ilə türk, qazax və rus dillərində yazılıb. Dərsləyin ilk olaraq "Nazarbayev intellektual məktəbləri"nin proqramına daxil edilməsi nəzərdə tutulur.

Beynəlxalq Türk Akademiyası gələcəkdə ümumtürk coğrafiyası və ümumtürk ədəbiyyatı üzrə də müvafiq dərsləklər buraxmağı planlaşdırır.

Ekspert vurğulayıb: "Son illər Qazaxıstanda türk tarixinin öyrənilməsi üzrə əhəmiyyətli layihələr gerçəkləşdirilir və bu

addımları yalnız alqışlamaq gərəkdir. Bizə vahid tarixi düşüncə çox gərəkdir. Nursultan Nazarbayevin "Gələcəyə baxış: icimai şüurun müasirləşdirilməsi" proqram məqaləsində həm Qazaxıstanın, həm də qonşu ölkələrin tarixinin tədqiqinin inkişaf istiqamətləri səsləndirilib, həmçinin qazax xalqının əldə etməli olduğu, o cümlədən də Qazaxıstanın dini xəritəsini yaratmaq, qıpçaq irsini təkcə Qazaxıstanda deyil, həm də Qafqazda, Kırmda, Ukraynada, Şərqi Avropada, Rusiya ərazisində araşdırmaq məqsədləri göstərilmişdir. Bu, möhtəşəm layihədir və ehtimal ki, buraxılan dərslək onun tərkib hissəsidir".

Onun sözlərinə görə, bunda ən əlamətdar cəhət ondan ibarətdir ki, iş öyrənmə mərhələsindən metodik vəsaitin yazılmasına keçir, bu da olduqca vacibdir. Təəssüf ki, əsasən elmi, akademik araşdırmalar elə akademik səviyyədə də qalır və geniş kütlə, sadə adamlar, xüsusilə də uşaqlar, şagirdlər türk tarixinin yeni araşdırmalarından, yeni trendlərdən xəbərsiz qalırlar. R. Hüseynov deyib: "Qazaxıstanlı həmkarlarımızın təcrübəsilə tanış olmaq, bu dərsləyin mövzusunun hansı prinsip və konsepsiyalar əsasında yaradıldığını bilmək maraqlı olardı və perspektivdə biz, Qafqaz Tarix Mərkəzi kimi bu layihəyə qoşulmaqdan məmnun olardıq. Ona görə ki, biz Azərbaycanın nazirliklərlə, dövlət təşkilatları ilə həm tarixi araşdırmalar sahəsində, həm də elmi məqalələr və metodiki vəsaitlərin yazılması üzrə müxtəlif layihələr həyata keçiririk, əməkdaşlıq edirik".

Azərbaycan tarixçisi bu istiqamətdə Qazaxıstanın təcrübəsinə uyğunlaşmağı və digər türk ölkələri arasında yaymağı doğru hesab edir. O, qeyd edib: "Məhz Azərbaycan Qazaxıstan üçün ən

yaxın dövlətlərdən biridir, əməli olaraq həmişə Qazaxıstan tərəfinin istənilən təşəbbüslərini dəstəkləyir və bu planda Qazaxıstan və Azərbaycanın birlikdə həyata keçirdiyi araşdırmalar, türk tarixinin bu cür araşdırılması yalnız türk tədqiqatlarının, kitabların yazılmasının xeyrinə olar".

Ekspert Azərbaycanın bütün zamanlarda türk dünyasının bütün xalqları arasında bir növ əlaqələndirici körpü olduğunu əlavə edib. Türk xalqlarının milli azadlıq hərəkatı, habelə digər ideoloji layihələr bir qayda olaraq Azərbaycanda formalaşdıqdan sonra Mərkəzi Asiyaya, Dağıstana, Kırma, Türkiyə ərazisinə, İraqa, Cənubi Azərbaycana yayılıb.

Rizvan Hüseynov fikrini belə tamamlayıb: "Tarixən elə yaranıb ki, XIX yüzilliyin bir fransız yazıçısının təbirincə desək, məhz Azərbaycan türk dünyasının bel sütunudur. Bunu nəzərə alaraq biz müxtəlif tarixi layihələri təkcə Qazaxıstanla birlikdə deyil, həm də onları digər türk ölkələrində populyarlaşdırma, bu layihələri beynəlxalq meydanlara, yaradıcılıq konfranslarına çıxara bilərik. Türkiyə ilə də özünəməxsus körpü yaratmaq vacibdir, o da türk dünyasının flaqman dövlətlərindən biridir və orada hal-hazırda bizim ümumi irsimizin öyrənilməsi üzrə böyük layihələr həyata keçirilir. Bununla belə, bu sahədə Türkiyənin də öz problemləri var, xüsusilə də son illərdə. Düşünürəm, Azərbaycan vasitəsilə translyasiya edilmiş və ya uyğunlaşdırılmış Qazaxıstan təcrübəsi əlbəttə Türkiyə tərəfinin də xeyrinə ola bilər".

Hazırladı: A. Dəlivoğlu

AVROPA BİRLİYİ İLƏ VİZASIZ REJİMDƏN 90 MİN GÜRCÜSTAN VƏTƏNDAŞI YARARLANIB

AB ilə vizasız rejimdən indiyədək 90 min Gürcüstan vətəndaşı yararlanıb.

Gürcüstan və AB arasında vizasız rejimin 6 aylıq nəticələri barədə Avropa Birliyinin Gürcüstandakı nümayəndəliyinin rəhbəri Yanoş Herman məlumat verir.

Onun sözlərinə görə, yalnız 230 Gürcüstan vətəndaşına Şengen zonasına getmək üçün icazə verilməyib.

O, deyib: "AB monitoring üzrə hesabat hazırlayır və həmin hesabatda vizasız rejimin nəticələri daha ətraflı əks olunacaq. Ümid edirəm ki, bu gün mövcud olan tərəqqi davam edəcək".

GÜRCÜSTANDA ÖLÜM FAİZİ AZALIB

Gürcüstanda ölüm faizi azalıb. Bu barədə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının İnformasiya, Dəlil, Araşdırma və İnnovasiya Departamentinin Avropa Regional Bürosunun direktoru Klaudiya Şteyn məlumat verir.

Bu istiqamətdə mövcud olan meyllər və Gürcüstanda aparılmış araşdırma barəsində Klaudiya Şteyn gürcü mütəxəssislərlə birlikdə fikir mübadiləsi aparıb.

K. Şteyn deyib: "Bu hesabatdan

son illər yaxşı tərəqqi olduğu görünür. Gürcüstanda ölüm faizi azalıb, ömür uzunluğu isə artıb. Bu, çox yaxşı göstəricidir, lakin biz görürük ki, bir çox risk faktoru olduqca yüksəkdir və diqqət tələb edir, onlar ürək-damar xəstəliklərinin yüksək səviyyədə olmasına səbəb olur. Buna misal olaraq tütün göstərmək olar, bu istiqamətdə Gürcüstan qanunvericiliyində dəyişikliklər həyata keçirildiyi bəllidir".

Onun sözlərinə görə, Gürcüstan tərəfi ilə əməkdaşlıq çox xoşdur.

2016-CI İLDƏ 23 MÜƏLLİM İŞDƏN AZAD EDİLİB

Son bir il yarım ərzində şagirdlərə qarşı zorakılıq tətbiq etdiyinə görə 23 müəllim işdən uzaqlaşdırılıb. Məlumatı Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyi yayıb.

2016-cı ildə bu səbəblə 14 müəllim, 2017-ci ilin yanvarından isə 9 müəllim işdən azad olunub. Hadisələrdən dördü yeni tədris ilinin başlanğıcında, yəni 2017-ci ilin sentyabrında qeydə alınıb.

İki il ərzində müxtəlif təşkilatlar tərəfindən məktəblərdə 4,4 min zorakılıq və bullinq (Bullinq uşağın bir qrup uşaq tərəfindən lağa qoyulması, təhqir olunması, cana gətirilməsi, bunun nəticəsində onun özünə inamını itirməsi və güclü psixoloji stress vəziyyətində olmasıdır) faktlarının baş verməsi aşkarlanıb.

Yaxınlarda Gürcüstan Xalq müdafiəçisi aparatının BMT Uşaq Fondunun (UNİSEF) dəstəyi ilə 2016-2017-ci illərdə Gürcüstanın 109 məktəbində həyata keçirdiyi monitorin-

qin nəticələri dərc olunub.

Monitoringin nəticələri göstərir ki, məktəblərdə "zorakılıq" anlayışının mahiyyətinin başa düşülməməsi və zorakılığın inzibati tədbirlərdən fərqləndirə bilinməməsi əsas problemlərdən biri olaraq qalır. Çox vaxt müəllimlər qışqırmağı, alçaldıcı müraciəti və döyməyi tədris prosesinin mümkün vasitəsi hesab edirlər.

UNİSEF-in araşdırmaları Gürcüstan əhalisinin yarısının tərbiyə məqsədlərilə zorakılıq ünsürlərinin olmasını normal hal kimi qəbul etdiyini də aşkarlayıb.

GÜRCÜSTAN 65 YAŞADƏK KİŞİLƏRİN DAHA ÇOX ÖLDÜYÜ ÖLKƏLƏRİN ARASINDADIR

Gürcüstan 65 yaşadək kişilərin daha çox öldüyü ölkələr arasındadır.

Bu məlumatı Dünya Bankı yayıb.

65 yaşadək kişilər arasında ölümün ən yüksək faiz göstəricisi Rusiyada qeydə alınıb. Rusiyada kişilərin 43%-i 65 yaşadək ölür. Ukrayna və Belarus bu sahədə 40%-lik göstərici ilə siyahının ikinci və üçüncü pillələrini bölüşürlər. Siyahının dördüncüsü olan Moldova göstəricisi 37%, beşinci yerin sahibi Litvanın göstəricisi isə 36%-dir. Sonrakı pillələri isə müvafiq olaraq Gürcüstan, Azərbaycan, Bolqarıstan, Macarıstan, Rumıniya, Ermənistan və Estoniya tutur.

Avropada kişi ölümlərinin ən aşağı səviyyəsi İspaniya və İspaniyadadır. Bu ölkələrin göstəricisi cəmi 10%-dir. Uzunömürlülük səviyyəsinə görə İsveç,

İtaliya, Niderland, Malta və Norveç də öndədir. Bu ölkələrdə 65 yaşadək kişi ölümlərinin sayı 11%-dən artıq deyil. Uzunömürlülük üzrə İspaniya, Kipr, İspaniya, Böyük Britaniya və Lüksemburq liderdir.

Dünya Bankının məlumatları BMT-nin əhali sayının 2017-ci ildəki araşdırmalarına əsaslanır. Araşdırma ölkələrin rəsmi statistikaları və BMT-nin təhlilləri əsasında aparılır və iki ildə bir dəfə dərc olunur.

Nizami Paşa Saraclı: “Dosta gedən yorulmaz”

– Nizami müəllim, mən sənə poeziyada qazandığın uğurlara görə həm də “paşam” deyə xitab etdiyimə görə həm müəllimək, həm də “paşam” olaraq xoş gördük! Sənin sözlərinə bəstələnib çəkilmiş yeni klipdən başlayaq. “Diriliş. Ərtoğrul”un epizodlarının, R.T.Ərdoğan, D.Bağçalı kimi məşhur şəxsiyyətlərin də yer aldığı klip deyirəm. Səmimi təbrik edirəm. Şəmistan Əlizamanlının ifasında əsrarəngiz alınıb.

– Təbriklərinə görə çox sağ ol. Yeddi-səkkiz il bundan öncə köhnə dostum Şəmistanla başımızı açıb “Ovcular evi”nin həyatında ikilikdə şeirdən, musiqidən söhbət edib dərdləşirdik. Şəmistanla mən bu vaxta qədər dinləyicilər tərəfindən sevilən bir sıra nəğmələr yazmışdıq. “Bakı – Təbriz – Ankara”, “Heyran Türkün bayrağına”, “Nuru paşa marşı”, “Yaralı ceyran” və başqaları. Bir dəfə Şəmistan Turan dünyası ilə bağlı bir şeir yazmaq təklif etdi mənə. Təklif ürəyimcə oldu. Az bir vaxtdan sonra Şəmistan mənim dincüxdüyümü hiss etdi. Həmişə olduğu kimi üstümdə kağız və qələm olmadıqdan, o öz qələmini verib dedi ki, qardaş, görürəm dolmusan, yaz. Qələmi götürüb sağa-sola boylandım. O, əlimin altına bir “salfetka” uzatdı və “yaz” dedi. Özü isə restoranın həyatında mənəndən uzaqlaşdı. Şəmistan geri dönəndə artıq şeir hazır idi. Sevinə-sevinə oxuyub cibinə qoydu əzik-üzük kağız parçasını...

Az bir müddətdən sonra həmişə olduğu kimi yenə həmin yerdə görüşdük. Şəmistan mahnını zümzümə edirdi:

Turan ellər var olsun,

Tanrı türkə yar olsun...

Musiqisini də özü bəstələmişdi...

Bu mahnı əvvəlcə kaset şəklində mənim bir sıra mahnılarımla birgə yayımlandı Şəmistan Əlizamanlı tərəfindən. Sonra bizdən xəbərsiz kompüterə ötürüldü. Bir vaxt eşitdik ki, İstanbulda kimsə ona klip çəkərək və “Youtubə”yə, “Google”yə ötürüb. Bir müddət sonra məni Bakıya dəvət etdilər ki, bəs deməzsənmi, sözləri sənə məxsus olan mahnı dinləyici sayına, paylaşmalara görə rekord qırıb. Mən Bakıya gəldim və bir neçə yerdə müsahibə aldılar. Həmin vaxt dinləyici sayı bir milyondan artıq idi, sonra bir neçə milyona çıxdı.

Aprel ayının 30-da qardaş Türkiyə televiziya kanallarının birində sözlərim yazılmış mahnı Şəmistan Əlizamanlının ifasında dinlədim. Amma klip o klip deyildi. Həyatdan yoldaşımı səslədim və ikilikdə sona qədər seyr etdik. Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan çıxış edirdi klip boyu.

Bakıya zəng elədim. Şəmistan Əlizamanlı təbriklədim. O da çox sevindi və təəccüb edib heyrətini bildirdi.

– Bir vaxt sənə deyibləmiş ki, ürəyi üstündə yatan uşaq şair olar. İndi biz tərəflərdə də ürəyi üstündə yatmaq az qala dəb olub. Amma “Biləcəridən o yana” adlaya bilənlər azdır.

– İlahi tərəfindən hər kəsə bir qismət verilib. Bir də “hər oxuyan Molla Pənah olmaz axı”!

“Ürək üstə yatmaq” da bir əhvalatla bağlıdır.

Ana nənəmin qardaşı dayım Sofu oğlu Söyünün qızı orta məktəbdə müəllimlik edirdi. Dayım tənəffəs bizə gəldi.

– Ay oğul, – dedi, – qız məktəbdən gəlməyib, get gör harda qaldı?

Axşamüstü idi. Mən qaçıb məktəbə baş çəkdim. Qohum-əqrəbalərə da gümanım gələn yerdən soruq etdim. Qız yoxa çıxmışdı.

...O gecə dayımın evində qərribə bir hüzn vardı. Hamı dağılışıqdan sonra nənəm dayımı tək buraxmamaq üçün mənə: – Burda qal, – dedi, – kişi dəlinin biridir, özünə qəsd edər.

O gecə döşəmə taxtın üstündə biz bərabər yatdıq. Amma yatdıqımı?! Səhərişi dayım kövrək bir dillə dedi: – Ay oğul, sən səhərə qədər ürəyin üstə yatdın, belə bu səmtə yatanlar şair olar, olma sənə də şairlik verilib Allahdan?

Doğrusu, bu sözdən o vaxt bir şey anlamamışdım. İllər keçdi... Dayımın sözü gerçək oldu... Sən deməyən qızı da Bakıdan gəlib Oqtay adlı sevgilisi qaçırmış.

– İndi durna qatarının hüzn və xiffət gətirən vaxtıdır; sənin iki misranda deyilir:

Gedin, gedin, ağılatmayın anamı,

Qurban olum ananıza, durnalar!..

Baharda dönəcək durna qatarını harada qarşılamaq istərdin?

– Rəhmətlik anamın yanında, əfəndim, Saraclı məzarlığında...

– Bu il “Adəmdən bəriyə” adlı kitabın çapdan çıxdı. Yeni kitabın nəşrə hazırlanır. Arada-sırada “Nəğməli türk” deyə də çağırılan Nizami Paşanın nəğmələri daimi olsun!

– Alxışımı gözüm üstə tuturam. Sən də şairən, özü də sevdiiyim, sevilən şair. Çox istərdim ki, Allah macalımızı artıq eləsin, acalımız yetincə sıx-sıx yararlı işlər görə bilək insanların nəfinə... Böyük insanlıq daha çox var-bərəkət sahibi olsun. Çocuqlar “pəpə” deyib göz yaş tökməsinlər bu fanidə və yeni kitabımın ayağı sayalı olsun millətimiz, ümmətimiz üçün.

Bu dünya – əzgil ağacı:

dibində küllərəm sacı...

Qoy sac küllənəndə xeyirə, rifaha, gözəlliyə küllənsin! Duyğusal insanların da hərəsi poeziyadan, payızdan öz payını götürsün bir içim su kimi...

– Dostlar arasında səni həm də Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında “dostluq körpüsü” adlandırırlar...

– Vallah, bu mənim üçün çox böyük şərəfdir desəm yəqin dodaq büzənlər də olar. Amma neyləyim ki, el belə deyir. O ki qaldı, necə Allah haqdır, bu sözü ilk dəfə rəsmi şəkildə rəhmətlik E.A.Şevardnadze işlədib. Mənə “Şərəf”

ordeni verərkən. Sonra el-oba ona bir “Türkiyə sevgisi”ni, “Azərbaycan sevgisi”ni də əlavə edib...

“El gözü tərəzidir” məsəli çox güman ki, elə-belə işlədilməyib dədələr tərəfindən... Burası da var ki, dost gedən doğrudan da ömürbillah yorulmur, yorulmaz da!

– Uşaqlıq və yeniyetməlik dövrü haqda nə deyə bilərsən?

– Bu mənim yaralı yerimdir, ay İbrahimxəlil. Tək olsam da kirpiyimlə odlar götürmüşəm desəm, inan. Altı yaşından nənəmlə birgə çöllərdən ot, odun şələsi daşımışam. Külüng götürüb təpələrdən qaratan kökü çıxarmışam.

On iki yaşında iki təkərli eşşək arabası düzəltmişəm dəmirçi Əhmədə. Camış, qoyun saxlamışam, sirə malına getmişəm. Başkeçid dağlarına çobanlarla birgə yaylaqlara köç aparmışam. Ayağımın altı dönə-dönə qabıqdan çıxıb. Selə-suya düşmüşəm buzovların, qoyun-quzuların arxasınca.

Başım dönə-dönə təhlükəyə düşüb. Ehtiyatsızlıq ucbatından ölümlə üz-üzə gəlmişəm köç yollarında. Maşın qəzasından da, canavar sürüsündən də Allah qurtarıb məni.

Heç vaxt yenilməmişəm, sınımamışam. Nə erməni ilə savaşa, nə də həyatla mübarizədə...

Amma bircə dəfə sınımışam. Sınımışam yox ey, çilik-çilik olmuşam. O da uşaqlıq və yeniyetməlik dövründə yox, ömrün yetkin çağlarında. Öz evimdən qovulub ailəmlə, nəvələrimlə birgə üstümə ləşkər yeridildikdə.

...Onda mən hərbi-dən istefaya çıxmışdım. Radio-televiziya hərbi-vətənpərvərlik redaksiyasında çalışırdım. Ailəmə və şəxsən mənə bir neçə dəfə qeyri-rəsmi xəbərdarlıq etmişdilər evdən çıxarılmamış barədə.

Son dəfə həyat yoldaşım zəng edib bildirdi ki, üstümüzdə bir bölük əsgər yeridiblər təcili evə gəl. Mən kabinetdən çıxıb o vaxt şirkət sədri olan Nizami Xudiyevin yanına qaçdım. Yerində yox idi. Nəhayət, bizim İsmayıl Ömerovu tapdım. Onda o Ali Sovetin deputatı idi. İsmayıl götürüb komandirə zəng etdi. Komandir bildirdi ki, İsmayıl müəllim, narahat olma, biz o ailəni çölə atmayacağıq. Başqa ev verəcəyik yaşamaları üçün.

Əlacım nə idi? Getdim evə. Getdim ki, lomla, külünglə, avtomatın qundaqları ilə beşinci mərtəbədə evimin aradivvarlarını söküb dağıdırlar, içəridə körpə nəvələrim və həyat yoldaşım.

Bax, onda mən ilk dəfə sındım və əlim heç yana çatmadı...

Daşındım bir dostumun evinə.

Nəhayət, Yazıçılar Birliyi 4 ailəyə iki otaqlı bir mənzil verdi. Dedilər satın pulunu götürün. Biz də alqı-satqı məsələsini bilmirdik axı. Evi satdıq pulun da 25%-ni ev tikən idarə götürdü. Bizə də düşən pula barı bir otaq belə ala bilmədik. Və yenə də evsiz qaldıq.

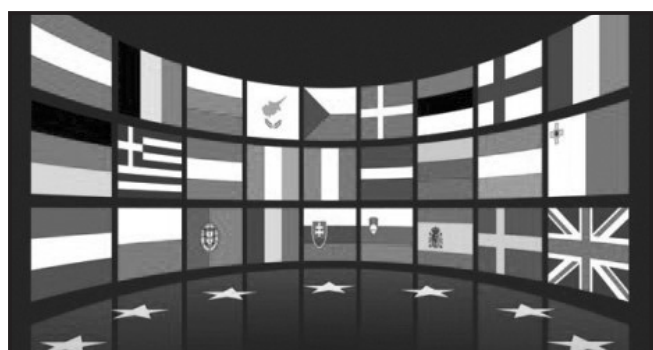
İndi budur, çəkilib kənddə yaşayıram...

Güvəndiyim də bir Allahdır, bir yaxşı dostlarım, bir də doğduğum yer.

Arzum torpağa hopub, Turana qovuşmaqdır... Ona görə də dünyaya hayqıraraq: – Tanrı türkə yar olsun, Turan ellər var olsun! – deyirəm...

Söhbətləşdi: İbrahimxəlil

GÜRCÜSTAN VƏTƏNDAŞLARI AVROPA BİRLİYİNƏ DAHA ÇOX ETİMAD GÖSTƏRİRLƏR

Gürcüstan vətəndaşlarının 59%-i Avropa Birliyinə müsbət yanaşır ki, bu da Şərq tərəfdaşlığı regionunda ən yaxşı göstəricidir. Bu, AB-nin OPEN proqramı çərçivəsində Şərq tərəfdaşlığı ölkələrində aparılmış ictimai fikrin araşdırılması nəticəsində bəlli olub.

2017-ci ilin martından mayadək Gürcüstanda 1000 nəfərdən çox adamın rəyi öyrənilib. Araşdırmaya görə, Gürcüstanda AB-yə tərəfdar olanların sayı artmaqdadır.

Gürcüstan vətəndaşlarının 83%-i Gürcüstanın AB ilə münasibətlərinin yaxşı olduğunu bildirib. Ötən il bu

göstərici 75% təşkil edirdi. Şərq tərəfdaşlığı ölkələrində bu göstərici orta hesabla 61%-dir.

Gürcüstan vətəndaşlarının 66%-i AB-yə etimad göstərir. Qeyd edək ki, bu göstərici BMT-yə (56%) və NATO-ya (54%) olan etimad göstəricisindən də yüksəkdir.

Gürcüstandan başqa ictimai rəy sorğusu Azərbaycan, Belarus, Ermənistan, Moldova və Ukraynada da keçirilib.

İllik sorğu artıq ikinci ildir keçirilir. Araşdırmanın birinci mərhələsinə 2016-cı ildə başlanılıb.

MİRZƏ MƏMMƏDOĞLUNUN YUBİLEY GÜLLƏRİ

Rafiq HÜMMƏT

Qədim dostum rəhmətlik Eyvaz Əlləzoğlu tez-tez deyirdi ki, istedadlı, zəhmətkeş adam dədəmin goruna da söysə, elə də incimirəm, bir az ağızlaşırım və unuduram gedir. Və... arduca çilguncasına, yalnız özünə xas olan tərzdə (bu yerdə ortaq dostumuz Sahil Vətənoğlunu xatırlayıram və üzümə təbəssüm qonur, çünki dəfələrlə bu cümlələr onun yanında da işlədilmişdi və Vətənoğlu gecələr də mənə zəng edib şaqqanaq çəkirdi) əlavə edirdi: – Amma bezdarnı adamların heç tərifini də sinirə bilmirəm, cin cin oluram.

Bu yazım zəhmətkeş və dəlisov dostum, Tiflisin “yeriyən xəritəsi” Mirzə Məmmədov haqqındadır və sayca ikincidir; ilk yazımı isə, yanlış xatırlamırsam, 2009-cu ildə onun redaktoru olduğum sanballı “Qədim Tiflis” kitabına ön söz olaraq yazmışam. Sonralar, “Varlıq” qəzetinin kollektivi formalaşanda, Tapdıq Yolçu, Afiq Muxtarov, Cəfər Məmmədov ilə birgə onu da kollektivə dəvət etmişəm və xeyli müddət fədakarcasına birgə çalışmışıq. Burası gələcəyin mövzudur, o üzdən kiçik bir haşiyə ilə mövzunu dəyişmək istəyirəm.

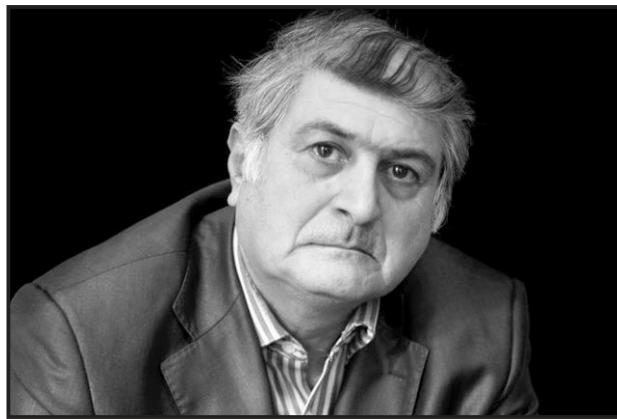
“Ədəbi Gürcüstan” almanaxını nəşrə hazırlayırdım, 2006-cı il idi, heç bir yerdən heç bir dəstək yox idi, hətta, o zamanlar bəzi dostlarım mənə bu “gəlirsiz”, sponsoruz işə girişməkdə qınayırdılar. Amma mən heç zaman yarımqıçlıq, yarı yoldan dönməyi bacarmamışam (bu üzdən itirdiklərim də az olmayıb, yəni öyünmək üçün vürğuləmədim) və dostlarıma o qədər bel bağlamışam ki, əksər vaxtlar bu cür hallarda özümü tənha sanmamışam. Sözü qısası, təxminən 600 səhifəlik kitabı araya-ərsəyə gətirdim, sağ olsun Namiq Valehoğlu, təmənnsiz səhifələdi, dizayn işini həll etdi və lap sonda məlum oldu ki, əsərlərini tərcümə etdiyimiz gürcü yazarlarının əksəriyyətinin şəkli çatışmır. O vaxtlar münasibətlərimin yüksək səviyyədə olduğu Gürcüstan Yazıçılar Birliyinin sədri Makvala (Qonaşvili) xanımın yanına getdim, o da mənə “Literaturuli Sakartvelo” (“Ədəbi Gürcüstan”) qəzetinin redaksiyasına müraciət etməmi tövsiyə etdi və yanımdaca zəng edib qəzetin o vaxtkı məsul katibi Vano Amirxanişviliyə bu barədə tapşırıq verdi. Getdim. Mənə sabah gəlməmi dedilər. Ertəsi gün Mirzə ilə görüşdük və bərabər getdik. Allah, Allah... açıqca etinasızlıq. Mən xeyli mütəəssir oluram: kitabda 28 nəfər klassik və çağdaş gürcü şair-yazıçılarının əsərlərini nə zülmə toplamış, təmənnsiz tərcümə etmiş və çap edirik, onlar isə əldə edə bilmədiyimiz 5-10 şəkli bizə verməkdə qarın ağrısı çəkirlər... Mirzə, indicə gəlirəm deyib, otaqdan çıxdı. 15-20 dəqiqə sonra isə qucaq dolusu yemək-içməklə geri döndü – az qala marketin kolbasa və çaxır bölümünü çökdürmüşdü. Otaqdakı Gürcüstanda məşhur olan üç nəfər gürcü dostumuzun gözləri parıldadı və açıqca etiraf etdilər: – hə, bu başqa məsələ. Nəzakətlə süfrə açdılar, dolablarından olan-qalandan çıxardılar və... öncə şəklləri disklərə yazıb, sonra süfrəyə oturdular...

Bu hadisədən neçə illər keçsə də, ağıma Mirzə gələndə, ilk öncə məhz bu hadisəni xatırlayıram və dodaqlarım qaçır...

Bir dəfə dəyərli bir qələm adamımız haqqında yüksək təriflərlə dolu (sağ olsun!) bir yazı yazmışdı və mənə çağdaş Tiflis ədəbi mühitinin ürəyi-beyni deyər tərif etmişdi. Mən, bu tərifdə əməllicə mübaliğə olduğunu söylədim, təşəkkür etdim, amma xeyli duyğulandım və yazımın müəllifinə eynən belə dedim: – Mən Tiflisin ol-

sa-olsa ürəyiyəm, amma beyni Mirzə Məmmədovdur.

Həyatda heç zaman bilərəkdən kimsənin haqqını danmadım, rəhmətlik Ayvazın sözü olmasın, istedadlılar dədəmə söysə də bağışladım, axı bütün keçmişlərin və indilərin bir gələcəyi də var – zorla kimsə özünü əlahəzrət tarixə sıraya bilməz. Bu səbəbdən, bacardığım qədər gerçək söz adamlarının yanında olmuşam, onların hansısa bir işində qolundan tutmağa, dəstək olmağa çalışmışam və, etiraf edirəm ki, əksər zamanlar bunu özümün ən çarəsiz, köməyə ehtiyac duyduğum zamanlarımda etmişəm.

Çünki mənim dərdimdən, problemimdən, çevrəmdəki insanların mənə münasibətindən asılı olmayaraq, görülən faydalı işlər, cəmiyyətə verilən töhfələr hər zaman mənə yeni pozitiv enerji və ümid bəxş edib...

Mirzə Məmmədov təxminən 40 ildir ki, Söz Karxanamızda küllüq vurur, qısa xəbərlər də yazıb, idman haqqında da yazıb, hətta “Sovet Gürcüstanı” qəzeti üçün krossvordlar da tərtib edib, hərədən bir şeirlər də qələmə alıb. Bunlar öz yerində, amma o, həm də neçə illərdir, Tiflisə, Gürcüstana aid toponimləri, etnoqrafik bilgiləri toplayıb, saf-çürük edib, iki dost-qonşu xalqın ədəbi-mədəni-siyasi tarixinə dair araşdırmalar aparıb, yüzlərlə səhifə tərcümələr edib, arxivlərdə eşələnib, çeşidli kitabxanalara, redaksiyalara baş vurub. Və mənim üçün hər zaman Mirzənin bu yönəri maraqlı, təqdirə layiq olub.

Mirzə Məmmədov 1987-ci ildə Gürcüstan SSR Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində işə başlayıb. Uzun müddət Gürcüstan Dövlət radiosunda Azərbaycan dilində verilişlər redaksiyasında redaktorluq edib, xeyli müddət ictimai-siyasi fəaliyyətlə məşğul olub, hətta Şevardnadze dövründə Gürcüstan Dövlət Şurasının üzvü olub, “Dayaq” Gürcüstan Azərbaycanlıları Assosiasiyasının yaradıcılarından biri kimi orada İcraçı katib vəzifəsində çalışıb. Bunlar sadəcə, müasir təbirlə desək, CV məlumatlarıdır, çünki, bir ziyalının, söz adamının harada, hansı vəzifədə çalışması deyil, fəaliyyəti, ortaya qoyduğu işlərdədir əsas mahiyyəti. Oysa ki, dövrümüzdə özünü hətta “akademik” adlandıran o qədər söz dəllələri peyda olub ki, heç bir ad, şöhrət güdməyən gerçək alimlər, sənətlilər, söz adamları bəzən belə saxtakarların “üzü bəzək, içi təzək” basırığında görünməz olur, halal haqlarından məhrum qalırlar.

Mirzə Məmmədovun 2009-cu ildə “Qədim Tiflis” adlı etnoqrafik, Tiflis və Tiflisətrafi toponimlərlə bağlı ilk kitabı mənim redaktorluğumla çapdan çıxmış və olduqca xoş qarşılanmışdır. Sonralar “İki simin titrəməsi” (“Azərbaycan-gürcü dillərində qarşılıqlı atalar sözləri və məsəllər. İdiomatik və ortaq leksik vahidlər”)

adlı araşdırma kitabı və M.F.Axundov haqqında “Tiflisdə keçən ömür” adlı tarixi povesti işıq üzü görmüşdür.

Mirzə, həmçinin, 2011-ci ildə gürcü yazıçısı Revaz İnanışvilinin “Tənhalıq nəğməsi” hekayələr toplusunu Azərbaycan dilində nəşr etdirmiş, 2012-ci ildə tanınmış jurnalist Merab Beridzenin “Gürcü mətbəxi” kitabını dilimizə tərcümə etmişdir. 2012-ci ildə Bakıda Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən M.Məmmədovun tərəfindən tərtib edilmiş “Mirzə Fətəli Axundzadə və Gürcüstan” adlı kitab nəşr olunmuşdur.

Dostumuz Nəriman Əbdülrəhmanlının “Tiflisin Salman Mümtazı” adlandırdığı Mirzə abi 2012-cü ildə Konstantine Pağavanın “Mirzə Fətəli Axundov” və “Nizami” monoqrafiyalarını da dilimizə tərcümə edərək nəşr etdirmişdir. O, eləcə də Elizbar Cavelidzenin “Füzuli” monoqrafiyasını tərcümə edərək kitab şəklində çapına nail olmuşdur.

Bu da hələ hamısı deyil. Belə ki, onun redaktorluğu və fədakarlığı sayəsində 2013-cü ildə Məmməd Arazın gürcü və Azərbaycan dillərində “80 yaş, 80 il” adlı şeirlər toplusu nəşr olunmuşdur. 2017-ci ildə Bakıda “Qanun” nəşriyyatı tərəfindən M.Məmmədovun “Qədim Tiflis” kitabı təkrarən çapdan çıxmışdır. Hazırda Mirzə yubilyarımızın mənim redaktorluğumla böyük əmək sərf etdiyi daha iki kitabı çap mərhələsindədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Molla Pənah Vaqifin anadan olmasının 300 ilik yubileyinin keçirilməsi haqqında” 12 yanvar 2017-ci il tarixli sərəncamına əsasən “M.P.Vaqif. Şeirlər” kitabı gürcü və Azərbaycan dillərində yaxın günlərdə işıq üzü görəcəkdir. Həyatı əsrarəngiz məqamlarla dolu olan tarixi qəhrəmanımız Xudu Borçalı haqqında qələmə aldığı tarixi povesti də bu il çap olunacaq dəyərli kitablar sırasındadır.

Mirzə Məmmədovun olduqca zəngin audio-arxivindədir. Belə ki, ayağına yüngül və ərinməz olduğuna görə, o, uzun illər səsyazan aparatı (reportyor) çiyində Gürcüstanı qarış-qarış dolaşmış, adibəlli aşıqlarımızın canlı ifalarını, şairlərimizin öz dilində şeirlərini lentə köçürmüşdür.

İllər o qədər sürətlə uçub gedir ki, adamın inanmağı gəlmir. Bu ilin iyun ayında Mirzə Məmmədovun 60 yaş tamam oldu. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, Gürcüstan Yazıçılar Akademiyası Azərbaycan bölməsinin rəhbəri olan yubilyar dostumuz yubiley yaşını qeyd etmədi, bəlkə də biz qeyd etmədik, lap doğrusunu desək, qeyd etmədik. Amma əvəzində onun Tiflisin Poniçalasındakı xudmani evində, min bir zəhmətlə əkib-becərdiyi kiçik göz oxşayan bağçasında oturub xeyli söhbətləşdik, bir az keçmişləri qurdaladıq, perspektivlərdən danışdıq, umu-küsü etdik. Vidalaşarkən, Mirzə, dayan dedi və bağçasındakı dibçək güllərindən yeddisini mənə hədiyyə etdi. Uşaqlıqdan gül-çiçəyi, onlara qulluq etməyi mən də sevirdim deyər, bu göz oxşayan hədiyyəni həvəslə qəbul etdim. Evimiz darısqal olsa da, Mirzənin gülləri də o biri güllərin yanlarında özlərinə yer elədilər və öz əlvan rəngləri ilə emosional xoş dizayn oluşturdular. Mən isə, uzun ayların ovqatsızlığı içindən özümə bir az ovqat oluşturdum, bu yazım – 13-cü portretimi monitora köçürdüm.

Güllərin solmasın, dostum!..

MÜASİR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI NÜMUNƏLƏRİ GÜRCÜ DİLİNDƏ NƏŞR OLUNUB

Azərbaycan Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinin əsas layihələrindən biri olan “Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası” kitabının gürcü dilində təqdimatı keçirilib. Gürcüstan Yazıçılar Birliyində (GYB) baş tutan mərasimdə Gürcüstanın keçmiş mədəniyyət naziri Quram Odişariya, mədəniyyət departamentinin rəhbəri Aleko Qriqolaşvili, Azərbaycanın Gürcüstandakı səfiri Dursun Həsənov, məşhur yazarlar, şairlər və tənqidçilər iştirak ediblər.

Mərasimi giriş sözü ilə GYB-nin sədri Baqater Arabuli açaraq Gürcüstanın geniş oxucu kütləsinə və mütəxəssis-

lərinə ilk dəfə akademik formatda təqdim olunan yeni nəşrin müasir Azərbaycan ədəbiyyatı ilə yaxından tanış olmaq imkanı verdiyini vurğulayıb.

Quram Odişariya çıxışında antologiyaya ön söz yazmasından məmnunluğunu, Azərbaycan və Gürcüstan arasında ədəbi əlaqələrin dərin köklərə malik olduğunu və bu ənənənin davam etdiyini bildirib. O, Azərbaycanın əldə etdiyi uğurların xarici ölkələrlə ədəbi-mədəni əlaqələrinin genişlənməsinə təsir etdiyini və məhz buna görə Bakının bütün Qafqazın qeyri-rəsmi paytaxtına çevrildiyini qeyd edib.

Mərasimdə Tərcümə Mərkəzinin rəhbəri Afaq Məsud, Mədəniyyət Departamentinin başçısı Aleko Qriqolaşvili, GYB-nin katibi Makvala Qonaşvili, Rezo Mşveladze, Zaur Motxoveli, Badri Kutateladze, habelə Azərbaycanın Gürcüstandakı səfirliyinin mədəniyyət üzrə ataşesi Fəxri Valehoğlu da yeni nəşr barədə öz fikirlərini bildiriblər.

Sonra GYB-nin sədri B.Arabuli Afaq Məsuda Azərbaycan-Gürcüstan ədəbi əlaqələrinin genişləndirilməsindəki xidmətlərinə və məhsuldar yaradıcılıq fəaliyyətinə görə “Mədəniyyət səfiri” diplomu təqdim edib.

HAQQIN SÖZÜ – SÖZÜN HAQQI

Yeni YOL

31 oktyabr 2017-ci il №019 (57)

yeni_yol@mail.ru / İCTİMAİ QƏZET / 11-11-11 NƏSRLƏNƏN NƏSRLƏNƏN NƏSRLƏNƏN / qəzet 17 iyun 2015-ci il tarixindən nəşr olunur

TBİLİSİDƏKİ AZƏRBAYCAN TEATRI BEYNƏLXALQ FESTİVALDA İŞTİRAK EDİB

keçirilən ənənəvi IV Şəhər Teatrları Görüşməsi adlı beynəlxalq teatr festivalında uğurla çıxış edib.

Türkiyənin ayrı-ayrı bölgələrindən festivala qatılan teatrlar arasında Tbilisi Azərbaycan teatrının oktyabrın 29-da nümayiş etdirdiyi tamaşa alqışlarla qarşılanıb.

Teatr festivalda gürcü yazıçısı Davit Kldiaşvili-nin "Darispanın əziyyəti" əsəri əsasında hazırlanmış tamaşanı təqdim edib.

Azərbaycan teatrının beynəlxalq festivalda iştirakına Gürcüstanın Mədəniyyət və Abidələrin Mühafizəsi Nazirliyi dəstək verib. Teatrın festivalda təqdim etdiyi tamaşada teatrın aktyorları - Şeyla Cəfərova, Aslan Məmmədov, Leyla Qasımov, Turqay Vəlizadə, Aida Tağıyeva, Namiq Musayev, Aysel Məmmədova ilə yanaşı, baş rolda türkiyəli aktyor Necati Zengin oynayıb.

Tamaşanın quruluşçu rejissoru teatrın bədii rəhbəri Varlam Nikoladzedir.

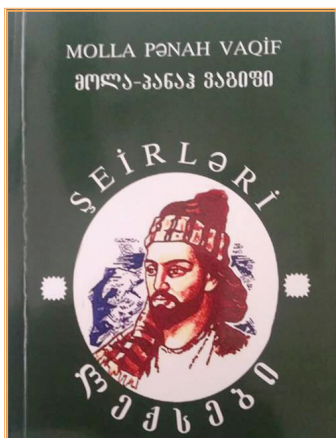
VAQIFIN ŞEİRLƏRİ GÜRCÜ VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ ÇAP OLUNUB

Tbilisidə gürcü və Azərbaycan dillərində Molla Pənah Vaqifin şeirlərindən ibarət kitab nəşr olunub.

Molla Pənah Vaqifin bu kitabı Azərbaycanın Gürcüstandakı səfirliyinin dəstəyi ilə işıq üzü görüb. Kitabın tərcüməçisi və tərtib edən Mirzə Məmmədovlu, redaktoru Rafiq Hüseynovdur.

Kitabda M.P.Vaqifin gürcü dilində nəşr olunan kitablardakı, eləcə də jurnal və qəzetlərdə dərc olunan və həm də orijinal şeirləri yer alıb. Kitab Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin "Molla Pənah Vaqifin anadan olmasının 300 ilik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2017-ci il tarixli sərəncamına əsasən çap olunub.

Kitabın Tbilisidə və Bakıda təqdimatının keçirilməsi planlaşdırılır.

ALİMLƏR VİKİNKƏLƏRLƏ İSLAM DİNİ ARASINDA ƏLAQƏ OLDUĞUNU MÜƏYYƏNLƏŞDİRİBLƏR

İsveç alimləri vikinqlərin islam dininə sitayiş etmələrinə dair yeni dəlillər aşkarlayıblar. Məlumatı The Independent yayıb.

Mütəxəssislər vikinqlərin dəfn yerlərindən birində üstündə Allah və dördüncü xəlifə Əli ibn Abu Talibin adı yazılmış ipək parça hissəsi aşkarlayıblar. Tapıntı IX-X əsrlərə aid edilir. Parçanın üzərindəki kufi yazı ilk olaraq arxeoloq Annika Larssonun diqqətini cəlb edib. Larsson məzarın islamı qəbul etmiş vikinqlə mənşəsinə əməndir.

Annika Larsson deyib: "Maraqlı detal odur ki, "Allah" sözü gözgüdə əks olunduğu kimi təsvir edilib. Sözü elə yazmağa çalışıblar ki, soldan sağa oxumaq mümkün olsun. Quranda cənnətə düşənlərin ipək paltar geyinəcəkləri bildirilir. Bu isə ipəyin vikinqlər arasında yayılmasını və belə bir yazının meydana çıxmasını aydınlaşdırır".

Bu, ilk belə tapıntı deyil. Belə ki, arxeoloqlar Skandinaviyada IX əsrə aid məzarda erkən ərəb kufi xətti ilə yazısı olan gümüş üzük də aşkarlamışdılar. Yazı "Allah üçün" və ya "Allaha" kimi izah olunsada, onu "İnşallah" kimi də oxumaq mümkündür.

TBİLİSİDƏ AZƏRBAYCANLI GƏNC RƏSSAMIN FƏRDİ SƏRGİSİ KEÇİRİLİB

Tbilisidəki Mirzə Fətəli Axundov adına İncəsənət Qalereyasında Azərbaycanın Gürcüstandakı səfirliyinin təşkilatçılığı ilə gənc azərbaycanlı rəssam Fidan Əliyevanın "Göy Qurşağının bütün rəngləri" adlı fərdi sərgisinin açılışı olub.

Sərgidə rəssamın 23 rəsm əsəri nümayiş etdirilib. Sərginin açılış mərasimində Azərbaycanın Gürcüstandakı səfiri Dursun Həsənov, Türkiyənin Gürcüstandakı səfiri Zeki Levent Gümrükçü, Belarusun Gürcüstandakı səfiri Mixail Mityakov, Gürcüstan parlamentinin deputatları, Gürcüstanın tanınmış mədəniyyət və incəsənət xadimləri, paytaxt sakinləri, həmçinin azərbaycanlı ziyalılar, QHT nümayəndələri iştirak ediblər.

Tədbirdə M.F.Axundzadə adına İncəsənət Qalereyasının direktoru Arçil Bejanışvili, Azərbaycanın

Gürcüstandakı səfiri Dursun Həsənov və Türkiyənin Gürcüstandakı səfiri Zeki Levent Gümrükçü çıxış edərək gənc rəssama uğurlar arzulayıblar.

HƏMYERLİMİZ KƏMALƏ MƏMMƏDOVA KYOKUŞIN KARATE ÜZRƏ AVROPA ÇEMPİONU OLDU

Bu günlərdə aldığımız xoş xəbər həmyerlimiz Kəmalə Məmmədovanın Barselonada keçirilən kyokuşin karate yarışında 55 kiloqram çəki dərəcəsində ən yaxşı nəticə göstərərək, Avropa çempionluğu sevincini yaşaya bilməsi barədə aldığımız ən xoş xəbərlərdən biri oldu.

K. Məmmədova finalda ispaniyalı rəqibini məğlub edib və özünün Avropa çempionluğunu rəsmiləşdirib.

Xatırladaq ki, Kəmalə Məmmədova Qardabani rayonunun Aşağı Kəpənəkçi kəndində doğulub, boya-başa çatıb. Xanım idmançımız Gürcüstan Texniki Universitetinin tələbəsidir və biznes ixtisası üzrə təhsil alır.

Qeyd edək ki, qəzetimizin yaxın saylarından birində gənc idmançı barədə geniş yazı verməyi planlaşdırırıq.

YENİYETMƏLƏRİN SOSIAL ŞƏBƏKƏLƏRƏ DAXİL OLMALARI ÇƏTİNLƏŞƏCƏK

2018-ci ildən yetkinlik yaşına çatmamışların sosial şəbəkələrə daxil olmaları üçün valideynlərinin icazəsi tələb olunacaq.

Avropa Birliyi ərazisində məlumatların qorunması haqqında qərarın bir hissəsi olan yeni qayda gələn ildən qüvvəyə minəcək.

Yeni məhdudiyyətlər 16 yaşadək yeniyetmələrə aid edilsə də, AB ölkələri aşağı yaş həddini özləri müstəqil şəkildə 13 yaşadək dəyişə bilirlər. Finlandiyada uşaqları müdafiə təşkilatlarının bir çoxu məhdudiyyətin yalnız 13 yaşadək uşaqları əhatə etməsini istəyirlər. Əks halda yeni qaydanın yetkinlik yaşına çatmamışların internet xidmətlərindən istifadə etmək hüquqlarının həddindən artıq məhdudlaşdırılmasına gətirib çıxaracağını bildirirlər.

Valideynlərin razılığı əsasən istifadəçilərin məlumatlarını toplayan sosial KİV və mobil əlavələrə giriş əldə etmək üçün lazım gələcək. Hələlik internet kompaniyaların razılığı necə toplayacaqları bəlli deyil.

Təsisçi:
"Gürcüstan Gənclərinə Yardım
Və Maarifləndirmə Təşkilatı"

Redaktor:
Afiq Muxtarovlu
Yayım Direktoru:
Hacı Bəkiroğlu

ÜNVAN: Qardabani şəh. Kolkox küç, 4
TEL: (+995) 595 92 25 70
599 54 12 92
EMAIL: yeni_yol@mail.ru

Redaksiyaya gələn alyazmalar geri qaytarılmır və onlara rəy verilmir. Müəlliflə redaksiyanın mövqeyi müxtəlif ola bilər. Qəzet hələlik ictimai əsaslarla yayımlanır və pulsuz paylanır. Qəzetdə müxtəlif informasiya agentliklərinin xəbərlərindən də istifadə olunur.